

Hoge Raad, 9 augustus 2002

Samenvatting

Een bouwvakker, De Bont, reed in zijn eigen auto van huis in Oosterhout, naar de werkplek in Deventer. Een paar collega's reden mee. Door een fout van De Bont sloeg de auto over de kop. Alle inzittenden raakten gewond. De WAM-verzekeraar vergoedde de schade van de inzittenden met uitzondering van De Bont, als veroorzaker van het ongeval.

De Bont sprak daarop zijn werkgever aan. De rechtbank wees de vordering af omdat het vervoer als woon-werkverkeer gezien werd.

De Hoge Raad oordeelde anders. Van belang was dat De Bont, in verband met een door zijn werkgever aanvaarde opdracht, aangewezen was om met zijn eigen auto het vervoer te verzorgen van zichzelf en enkele collega's, naar de ver verwijderde werkplek. In verband daarmee ontving hij conform de CAO diverse vergoedingen. Dit vervoer wordt door de Hoge Raad op een lijn gesteld met vervoer krachtens arbeidsovereenkomst.

Volledige uitspraak

A.J.C.F. de Bont,
eiser tot cassatie,
advocaat: mr R.F. Thunnissen.

tegen

Oudenallen Betonbouw,
verweerster in cassatie,
advocaat: mr G.C. Makkink.

Post alia:

3. *Beoordeling van de middelen*

3.1. In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

(i) De Bont is op 21 november 1994 in dienst gestreden bij Oudenallen Betonbouw in de functie van betontimmerman.

(ii) Op de arbeidsovereenkomst tussen partijen is de CAO voor het Bouwbedrijf van toepassing.

Art. 20 lid 2 van die CAO luidt als volgt:

De chauffeur, die door de werkgever als zodanig is aangewezen, heeft voor elke dag dat hij/zij het vervoer van één of meer meerijder(s) verzorgt recht op een toeslag volgens onderstaande tabel, tenzij het vervoer plaatsvindt met een door de werkgever ter beschikking gestelde auto.

Art. 26 lid 1 CAO luidt als volgt:

De werknemer die zowel binnen als buiten zijn woongemeente werkzaam is en dagelijks meer dan 15 kilometer moet reizen om van zijn eigen woning naar het werk en weer terug te komen, heeft recht op vergoeding van de reiskosten. Het vervoer tussen woning en werk zal zoveel mogelijk als groepsvervoer plaatsvinden. Indien hiervoor gebruik moet worden gemaakt van een auto, die niet door de werkgever ter beschikking is gesteld, geldt de meerijdeling zoals opgenomen in art. 20 lid 2.

(iii) Vanaf november 1997 reed De Bont iedere werkdag met zijn eigen auto van zijn woonplaats X naar Deventer. De Bont ontving toeslagen op grond van de hiervoor weergegeven CAO-bepalingen (reisurenvergoeding, autokostenvergoeding en meerijderstoelage). Voor het 'project Deventer' betekende dit een vergoeding van circa €

385 (f 850) per 5 dagen rijden. De Bont hield aldus ongeveer € 680 (f 1.500) netto per maand over aan deze vergoeding.

(iv) Op 17 februari 1998 was De Bont in zijn auto, waarin hij tevens drie collega's vervoerde, op weg naar Deventer toen om ongeveer 06.30 uur door zijn schuld een aanrijding ontstond, ten gevolge waarvan hij ernstig gewond raakte, zijn collega's gewond raakten en zijn auto geheel vernield werd.

(v) De WAM-verzekeraar van De Bont heeft de materiële en immateriële schade van de collega's van De Bont vergoed. De schade aan de auto en de letselschade van De Bont zijn niet vergoed.

3.2. De Bont heeft een vordering tegen Oudenallen Betonbouw ingesteld strekkende tot een verklaring voor recht dat deze jegens hem aansprakelijk is ter zake van de schade die hij als gevolg van voormeld ongeval heeft geleden, welke schade dient te worden opgemaakt bij staat. De kantonrechter en de rechtbank hebben deze vordering afgewezen omdat zij van oordeel waren dat het ongeval niet heeft plaatsgevonden tijdens werkuren of in de uitoefening van de aan De Bont opgedragen werkzaamheden, doch tijdens het woon-werkverkeer. De middelen bestrijden dit oordeel.

3.3. Het eerste middel is gericht tegen r.o. 3.8 van het bestreden vonnis, waarin de rechtbank heeft overwogen dat het ongeval niet tijdens werktijd of in de uitoefening van de werkzaamheden heeft plaatsgevonden en het bepaalde in art. 7:658 BW dus niet van toepassing is. Het middel faalt, omdat het oordeel van de rechtbank juist is. Art. 7:658 schept voor de werkgever een zorgplicht voor de veiligheid van de werkomgeving van de werknemer en de door deze te gebruiken werktuigen. Deze zorgplicht en de daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid houden nauw verband met de zeggenschap van de werkgever over de werkplek en zijn bevoegdheid de werknemer aanwijzingen te geven ter zake van de (wijze van) uitoefening van diens werkzaamheden. Ook al moeten deze zorgplicht en het vereiste dat de schade door de werknemer is geleden 'in de uitoefening van zijn werkzaamheden' als bedoeld in het tweede lid van voormeld artikel ruim worden uitgelegd, daaronder valt niet een geval als het onderhavige waarin een werknemer bij het besturen van zijn eigen auto op weg naar zijn werk een verkeersongeval veroorzaakt heeft.

3.4. Het tweede middel, dat zich keert tegen het oordeel van de rechtbank dat dit ongeval heeft plaatsgevonden tijdens het 'gewone' woon-werkverkeer, treft evenwel doel. Vooropgesteld moet worden dat het ontbreken van aansprakelijkheid op grond van art. 7:658 niet betekent dat de werkgever onder omstandigheden niet op een andere grond jegens zijn werknemer aansprakelijk kan zijn. Het onderhavige geval wordt hierdoor gekenmerkt dat De Bont, in verband met een door zijn werkgeefster (Oudenallen Betonbouw) aanvaarde opdracht, is aangewezen om met zijn eigen auto het vervoer te verzorgen van zichzelf en enkele medewerkers naar de, ver van zijn woonplaats verwijderde, plaats waar zij hun werkzaamheden moesten uitvoeren en dat hij in verband daarmee op grond van de hiervoor in 3.1 onder (ii) vermelde CAO-bepalingen een reisurenvergoeding, een autokostenvergoeding en een meerrijderstoelage ontving. In een dergelijk geval moet het vervoer worden gekwalificeerd als vervoer dat op één lijn te stellen is met vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst en in het kader van de voor de werkgever uit te voeren werkzaamheden. Daaruit vloeit voort dat de werkgever, gezien de aard van de arbeidsovereenkomst en de eisen van redelijkheid en billijkheid als bedoeld in art. 6:248 lid 1 BW, in beginsel de niet door een verzekering gedekte schade die de werknemer lijdt doordat hij tijdens vervoer als hiervoor bedoeld een verkeersongeval heeft veroorzaakt, heeft te dragen behoudens in het, zich hier niet voordoende, geval van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer.

3.5. Uit het voorgaande volgt dat het vonnis van de rechtbank niet in stand kan blijven, zodat verwijzing moet volgen. De subsidiaire klacht van het tweede middel en het derde middel behoeven geen bespreking. Na verwijzing zal onder meer aan de orde moeten komen (i) of in de aan De Bont uitbetaalde vergoedingen een bestanddeel is begrepen voor de kosten van een casco-, inzittenden- en ongevallenverzekering, zoals Oudenallen Betonbouw had aangevoerd, en (ii) in hoeverre De Bont heeft begrepen of had moeten begrijpen dat de door hem ontvangen vergoeding er mede toe strekte premies van door hem te sluiten verzekeringen te dekken.

Conclusie A-G De Vries Lentsch-Kostense

Post alia:

De cassatiemiddelen

11. Het eerste middel betoogt dat de rechtbank met haar oordeel dat ‘het ongeval niet tijdens werktijd of bij de uitoefening van de werkzaamheden heeft plaatsgevonden en het bepaalde in artikel 7:658 BW (dus) niet van toepassing is’ uitgaat van een onjuiste, althans te enge lezing van het bepaalde in art. 7:658 BW. Het tweede middel strekt ten betoge dat de Rechtbank eraan voorbijziet dat het onderhavige geval wel degelijk is te vergelijken met het geval dat aan de orde was in HR 16 oktober 1992, in welk arrest aansprakelijkheid van de werkgever werd aanvaard, aangezien, aldus het middel, in gemoede toch niet kan worden volgehouden dat het onderhavige ongeval plaatsvond tijdens gewoon, tot de privé-sfeer behorend, woon-werkverkeer dat geen enkele bijzondere relatie heeft met de bedrijfsuitoefening; in dat verband wijst het middel erop dat sprake was van verkeer ‘in de tijd van de baas’, die een reisenvergoeding betaalde en compensatie met werkuren toestond ingeval de reistijd en de werktijd tezamen de 11 1/2 uur overschreed. Subsidiair betoogt het middel dat indien inderdaad met de rechtbank moet worden geoordeeld dat sprake was van een aan De Bont in de privésituatie overkomen ongeval, de Rechtbank eraan heeft voorbijgezien dat in casu sprake is van bijzondere, tot aansprakelijkheid van de werkgever leidende, omstandigheden als bedoeld in HR 22 januari 1999, gelet op de exceptionele afstand tussen de woonplaats van De Bont (en zijn collega's) en de vestigingsplaats van Oudenallen Betonbouw enerzijds en de plaats waar het werk moest worden uitgevoerd anderzijds. In de gegeven omstandigheden had de werkgever zodanige aanwijzingen aan De Bont moeten verstrekken dat sprake zou zijn geweest van verzekerd vervoer, terwijl de werkgever overigens ook eigen maatregelen daartoe had kunnen treffen. Aldus het middel dat erop wijst dat een ‘urenvergoeding’ als in casu verstrekt ziet op financiële compensatie van tijd en niet op compensatie van verzekeringspremie. Het derde middel klaagt dat de rechtbank geen enkele aandacht heeft besteed aan de door De Bont uitdrukkelijk aangevoerde essentiële stelling inhoudende dat het, zoals de Rechtbank Zutphen overwoog in haar vonnis dat heeft geleid tot HR 12 januari 2001, rechtens onaanvaardbaar zou zijn dat bij een ongeval met een vervoermiddel dat in het kader van het werk wordt gebruikt, de bestuurder, anders dan de overige inzittenden/collega-werknemers, als enige van vergoeding van zijn schade verstoken zou blijven.

12. Het eerste middel faalt wat er overigens ook zij van de gewraakte redengeving van de rechtbank. Een geval als het onderhavige waarin de werknemer schade lijdt doordat hij als bestuurder van zijn eigen auto een verkeersongeval veroorzaakt, valt niet onder het bereik van art. 7:658 BW. Deze bepaling schept immers voor de werkgever een zorgplicht voor de veiligheid van de werkomgeving van de werknemer en van de door deze te gebruiken werktuigen. Deze op de werkgever rustende zorgplicht en de daaruit voortvloeiende aansprakelijkheid houdt dan ook nauw verband met de zeggenschap van de werkgever over de werkplek en met diens bevoegdheid zijn werknemer aanwijzingen te geven ter zake van de (wijze van) uitoefening van diens werkzaamheden. Ook al dienen het in het

eerste lid van art. 7:658 BW gestelde werkplekvereiste en het in het tweede lid gestelde vereiste dat de schade de werknemer moet zijn overkomen in de uitoefening van zijn werkzaamheden ruim te worden uitgelegd, (zie met name HR 1 juli 1993, NJ 1993, 687 m.nt PAS en HR 15 december 2001, NJ 2001, 198 en vgl. ook HR 9 november 2001, NJ 2002, 80, m.nt PAS), er bestaat geen goede grond de in art. 7:658 BW vervatte vereisten geheel terzijde te stellen en de werkgever ook op de voet van art. 7:658 BW aansprakelijk te achten voor schade die de werknemer is overkomen in een geval als het onderhavige waarin het ongeval niet heeft plaatsgevonden op de werkplek doch zich geheel heeft afgespeeld buiten de invloedssfeer van de werkgever. Ik verwijs in dit verband naar HR 22 januari 1999, NJ 1999, 534, m.nt PAS en naar de conclusie van mijn ambtgenoot Strikwerda met veel verwijzingen naar literatuur en voorts naar de reeds genoemde arresten HR 16 oktober 1992 en HR 12 januari 2001. Zie ook HR 16 november 2001, NJ 2002, 71. De omstandigheid dat geen aansprakelijkheid kan worden gegrond op art. 7:658 BW neemt overigens niet weg dat de werkgever onder omstandigheden op een andere grond jegens zijn werknemer aansprakelijk kan zijn, zoals de Hoge Raad heeft aanvaard in de zojuist genoemde arresten van 22 januari 1999, 16 oktober 1992 en 12 januari 2001. Dat brengt mij bij het tweede middel.

13. Het onderhavige geval wordt hierdoor gekenmerkt dat de werknemer in verband met een door zijn werkgever aanvaarde opdracht is 'aangewezen' om met zijn eigen auto het vervoer te verzorgen (van zichzelf en van medewerkers) naar de plaats waar die door zijn werkgever aanvaarde opdracht moest worden uitgevoerd. Het tweede middel betoogt terecht dat het vervoer in een dergelijk geval — onverschillig of de werknemer, zoals in casu, rechtstreeks van huis naar de werkplek rijdt dan wel eerst het bedrijf (de vestigingsplaats) van zijn werkgever aandoet — niet kan worden gekwalificeerd als 'gewoon woon-werkverkeer', althans dat zodanig vervoer niet kan worden gekwalificeerd als verkeer dat zozeer plaatsvindt in de privé-sfeer van de werknemer dat aansprakelijkheid van de werkgever voor een aan de bestuurder/werknemer door zijn eigen schuld overkomen verkeersongeval niet aan de orde is. In een dergelijk geval moet het vervoer worden gekwalificeerd als vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst of als vervoer in het kader van de voor de werkgever uit te voeren werkzaamheden, zodat de werkgever — gezien de aard van de arbeidsovereenkomst en de eisen van de redelijkheid en billijkheid bedoeld in art. 6:248 lid 1 BW — in beginsel de niet door een verzekering gedekte schade die de werknemer lijdt doordat hij op het traject naar het werk een verkeersongeval veroorzaakt, heeft te dragen behoudens in geval van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer, waarvan in casu geen sprake is. Bij de beantwoording van de vraag of de autorit heeft plaatsgevonden krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst of als vervoer in de uitoefening van de werkzaamheden als vereist voor aansprakelijkheid van de werkgever, moet naar mijn oordeel immers — in het licht van de ratio van de aansprakelijkheid van de werkgever als waarom het hier gaat — worden uitgegaan van een ruim begrip 'in de uitoefening van de werkzaamheden', zoals ook bij art. 7:658 BW sprake is van een ruime interpretatie van het begrip werkplek en het begrip in de uitoefening van de werkzaamheden (zie over de ratio van de hier bedoelde aansprakelijkheid van de werkgever ook de hiervoor onder 5 weergegeven argumentatie in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel Verkeersongevallen.). Bij mijn oordeel dat de autorit ook in een geval als het onderhavige waarin de werknemer met zijn eigen auto van huis naar de feitelijke werkplaats rijdt zonder eerst het bedrijf van de werkgever aan te doen dient te worden gekwalificeerd als vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst of als vervoer in het kader van de voor de werkgever uit te voeren werkzaamheden, neem ik in aanmerking dat aangenomen

mag worden dat het vervoer met een bedrijfsauto(busje) vanaf het bedrijf van de werkgever naar de werkplaats kan worden gekwalificeerd als vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst en in het kader van de voor de werkgever uit te voeren werkzaamheden; zie het reeds meermalen genoemde arrest van de Hoge Raad van 12 januari 2001. Te meer nu het, zoals ook tot uitdrukking is gebracht in de memorie van toelichting bij het hiervoor besproken wetsvoorstel Verkeersongevallen, voor de aansprakelijkheid van de werkgever voor door de schuld van de werknemer veroorzaakte verkeersongevallen geen verschil mag maken of de werknemer zijn eigen auto dan wel een bedrijfsvoertuig bestuurt, kan naar mijn oordeel niet worden volgehouden dat het vervoer met de eigen auto rechtstreeks van huis naar het werk (bij vervoer per eigen auto zal in veel gevallen, anders dan bij vervoer per bedrijfsvoertuig, rechtstreeks van huis naar het werk worden gereden), in een geval als het onderhavige niet kan worden gekwalificeerd als vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst en in het kader van de voor de werkgever uit te voeren werkzaamheden. Vergelijk ook Hartlief, *Werkgeversaansprakelijkheid: het bereik van en de verhouding tussen art. 7:658 en 7:611 BW*, RM Themis 2002/2, p. 67–83 en m.n. par. 7.

Ik kom dan ook tot de conclusie dat de rechtbank met haar bestreden oordeel heeft blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting.

14. Uit het voorgaande volgt dat het vonnis van de rechtbank niet in stand kan blijven en dat de subsidiaire klacht van het tweede middel en het derde middel geen behandeling meer behoeven. Resteert de vraag of de Hoge Raad de zaak zelf kan afdoen. Daarbij speelt met name een rol de verzekeringskwestie zoals aan de orde gesteld in HR 16 oktober 1992.

In genoemd arrest werd — zoals hiervoor onder 4 reeds opgemerkt — overwogen dat de daar aanvaarde regel inzake aansprakelijkheid van de werkgever voor zaakschade slechts ‘in beginsel’ geldt. Uit een desbetreffend beding, bijvoorbeeld met betrekking tot de autokosten, kan anders voortvloeien; zo kan het zijn dat de toekenning van deze kosten mede ertoe strekt om eventuele verhaalbare schaden aan de auto of de premie van een hierop betrekking hebbende verzekering te vergoeden. Aldus de Hoge Raad in zijn arrest. In het arrest HR 12 januari 2001 waarin het ging om niet door een verzekering gedekte letselschade van een werknemer die een door zijn werkgever ter beschikking gesteld busje bestuurde, kwam dat ‘verzekeringsaspect’ niet ter sprake.

In de feitelijke instanties is over de verzekeringskwestie gedebatteerd. Oudenallen Betonbouw heeft zich op het standpunt gesteld dat in de aan De Bont uitbetaalde kilometervergoeding is begrepen een bestanddeel voor vergoeding van verzekeringskosten en dat het aan De Bont was om te beslissen of hij die vergoeding aanwendde voor het sluiten van een casco-, inzittenden-, en ongevallenverzekering (conclusie van antwoord onder 5 en 11). De Bont heeft zich verweerd met de stelling dat hij nimmer door Oudenallen Betonbouw erop is gewezen dat de autokostenvergoeding mede bestemd was voor het afsluiten van een verzekering en dat dit ook niet blijkt uit de CAO-Bouwbedrijf (memorie van grieven, onder 16 en 20). De Rechtbank heeft vastgesteld dat het bedrag dat De Bont maandelijks ontving op grond van de CAO-bepalingen (reisurenvergoeding, autokostenvergoeding en meerrijderstoelag) voor het project Deventer een vergoeding opleverde van circa f 850 per 5 dagen rijden zodat De Bont aldus f 1.500 netto overhield aan deze vergoeding. (De Bont heeft onbestreden gesteld dat het ging om een afstand van zo'n 300 kilometer per dag en een reistijd van tenminste 4 uur per dag.) De rechtbank heeft voorts vastgesteld dat niet is gesteld of gebleken dat de thans ontstane schade met deze vergoeding door De Bont niet had kunnen worden verzekerd. De rechtbank heeft tevens vastgesteld dat Oudenallen Betonbouw De Bont niet erop heeft gewezen dat hij zich

diende te verzekeren. (Oudenallen Betonbouw heeft in feitelijke instanties erkend dat de hier voor de letselschade kennelijk aangewezen verzekering, de zogenaamde SVI, nog niet een bekende verzekeringsvorm was.) Aldus heeft de rechtbank in het midden gelaten of de toekenning van de onderhavige kostenvergoeding, die een reisurevergoeding en een meerijderstoetslag omvatte, mede ertoe strekte om premies van verzekeringen te vergoeden. Evenmin is aan de orde geweest of met name in geval de kostenvergoeding is geregeld bij CAO, zoals in casu, van belang is of de werknemer ook heeft begrepen (moeten begrijpen) dat de kostenvergoeding mede ertoe strekte premies van verzekeringen te vergoeden. Het komt mij dan ook voor dat verwijzing moet volgen.

Conclusie

De conclusie strekt tot vernietiging van het bestreden vonnis en tot verwijzing ter verdere behandeling en beslissing.